

ETNOGRAAFIA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 71

ELAMUSISUSTUSEST I

Lugupeetud kaastööline!

Etnograafia Muuseumis on materjali elamusisustuse kohta väga napilt. Käesolevaga palume saata andmeid Teie ümbruskonna rehielamute kui ka teiste elumajade sisustuse kohta. Selle juures pidage silmas elamusisustuses toimunud pidevat arengut. Ühes paikkonnas on uuendused leidnud vastuvõtmist varem, teises hiljem. Kõige selle kirjapanemisel on vajalik alati anda ka aeg, millal teatud muudatus toimus (näiteks: läinud sajandi 80-ndail aastail, käesoleva sajandi esimesel aastakümnel jne.). Samuti on vaja ära märkida, kas Teie poolt toodud materjalid käivad jõuka või kehviktalu, popsi, taluteenija, kolhoosniku või sovhoositöötaja kohta.

Rehetuba

1. Millal kasutati Teie ümbruskonnas veel viimati korstnata ahjuga rehetuba ainukese talvise eluruumina (võimalikult aastakümme)?

2. Kus asus rehetoas söögilaud? Kas see oli esimese (kambritepoolse) või tagumise (rehealusepoolse) akna all? Kas otsaga või küljega akna poole?

3. Millises rehetoa seinas asusid magamisasemed? Kus magas peremees ja perenaine? Kus magasid lapsed, peres olevad vanemad inimesed, teenijad? Kas magati ka ahjul ja parsil ja kes nimelt? Kus magati rehepeksu, kus pidude ajal?

4. Millisesse rehetoa osasse olid paigutatud toidunõud ja mille peal neid hoiti?

5. Kus seisis leivaküna, leivalabidas, veepanged, looma-sööda nõud jne.?

6. Kuhu asetati kangasteljed?

7. Millist tarbevara kasutati veel rehetoa ja kus need asusid (varnad, riulid, tulejalad, pingid jne.)?

8. Joonistage ühe konkreetse rehetoa skeem, kus on märgitud ahi, aknad ja uksed ning võimalikult kõik rehetoa tarbevara! Kui rehetoa osadel olid eri nimetused (ahjunurk, söögilauanurk jne.) siis märkige ka need skeemile! (Juurde lisada, millise aja kohta joonis käib. Kui oli erinevusi vanema ja hilisema ruumijaotuse juures, siis tehke mitu skeemi).

9. Millises rehetoa osas tegid mehed, millises naised käsitöid?

10. Kas on andmeid rehetoa jaotamisest meeste- ja naiste pooleks?

11. Miks oli üks toaosa üheks või teiseks tegevuseks rohkem eelistatud kui teine?

12. Kas on andmeid rehetoa jaotamisest tagumiseks kui auväärsemaks ja uksepooleks kui vaeste pooleks? Kas on tuntud ukse juures eriline vaeste kivi või iste? Kuidas seda nimetati?

13. Millises rehetoa osas võeti külalisi vastu?

14. Kui hoones elas mitu perekonda (näiteks peremehe vend oma perekonnaga), kuidas oli rehetuba siis jaotatud? Kus elas pererahvas?

15. Kuhu kaeti pidude puhul peolaud? Kus tantsiti?

16. Millised mööbliesemed viidi rehetoaast välja ja kuhu nimelt?

17. Milliseid puhastustöid tehti rehetoa pidude eel (seinte ja parte pesemine, lupjamine jne.)? Kas on rehetoa seinu lubjatud ka triibuliseks (lapiliseks)?

18. Mitu korda aastas ja millal tehti puhastustöid?

19. Kas on pidude puhuks rehetoa seintele tõmmatud lina-seid kangaid? Kuidas neid nimetati (linad, palakad)? Millal hakkas see komme kaduma?

20. Kas on lakke riputatud erilisi ilustusi, kroone? Kuidas neid nimetati (näärıkroonid, laekroonid, tuulerattad, tuulevurrid, hällid)? Millal ja miks kadus see komme? Kas kroonidega kaunistati ainult rehetuba või ka kambreid?

21. Millisest materjalist valmistati kroonid (õlg, kõrkjas)? Kuidas neid kaunistati (paberist lilled, riideribad, munakoored jne)? Joonistage laekroone!

22. Mis puhul on põrandale puistatud kuuseoksi? Millisel eesmärgil seda tehti? Kas veel tänapäeval seda esineb?

23. Kas on suvel põrandale puistatud ka lehtpuu ja nimelt millise puu oksi? Kuidas neid nimetati (meiud)? Kas ainult rehetoa või ka kambrite põrandale?

24. Mis puhul on põrandale raputatud liiva?

25. Mis puhul on suvel tuppä toodud kaski? Kas tehti seda igal laupäeval või ainult suuremate ja nimelt milliste tähtpäevade eel? Kuhu asetati kased? Millal see komme kadus? Kas veel tänapäeval esineb kaskede toomist tuppä ja millistel tähtpäevadel?

26. Kas on tuppä toodud puukstest või lilledest pärgi? Milliste tähtpäevadega oli see seotud? Kuhu asetati pärjad? Millal see komme kadus?

27. Kas on rehetuba püsinud eluruumina kasutusel veel hiljem, kui kambriid olid juba kōetavad ruumid? Millistel puhkudel või millisteks tōōdeks? Milleks kasutatakse rehetuba kōesoleval ajal?

28. Kui rehetuba kasutatakse veel tänapäeval, millised ümberehitused on seal teostatud (uus madalam lagi, seinte krohvimine ja lupjamine, laudpōrand jne.)?

Kambriid

29. Mitu kambrit oli rehielamul varem? Kas on esinenud juhte, et kambreid on juurde ehitatud? Mis tingis juurdeehituse? Kuidas nimetatakse kambreid (esimene, tagumine, ahjutagune)?

30. Milliseks otstarbeks kasutati kambreid varem, kui need olid kōtmata ruumid (milleks suvel, talvel)?

31. Millal ehitati kambrisse soemūūrid, millal ahjud?

32. Kuidas olid kambriid jaotatud oma perekonna vahel? Kus elasid peremees ja perenaine? Nende täiskasvanud lapsed? Kus elasid teenijad?

33. Kui hoones oli mitu perekonda, kes elasid siis esimeses, kes tagumises kambriis?

34. Missuguseid käsitōōid tehti kambriis, missuguseid rehetōōas jne.?

35. Joonistage skeemid, kuhu on märgitud söögilaua, laua, voodi, kapi, jne. asukohad kambrites! Joonisele lisage kindlasti, missuguse majapidamise (suurtalu, väiketalu või pops) kohta ja millise aja kohta, toodud andmed käivad. Kui oli erinevusi vanema ja hilisema ruumijaotuse juures, siis tehke mitu skeemi.

36. Mitu kambrit oli popsi (sauniku, vabadiku) elamus? Kuidas seal nimetati kambreid (esikammer, tagakammer jne.)? Joonistage popsi elamu skeem, kus on märgitud söögilaua, voodite jne. asukoht!

37. Millal hakati kambritele tegema laudpõrandaid, millal hakati põrandaid värvima?

38. Millal hakati seinu krohvima ja lupjama? Millal tapetseerima?

39. Millal tulid kasutusele aknaeesriided (kardinad)? Millised olid esimesed kardinad?

40. Millal tulid kasutusele põrandatekid (-riided)? Millest neid valmistati? Kas on tuntud kõrkjatest tehtud põrandatekid?

41. Millal hakati seintele vaipu asetama ja missugused need olid?

43. Kas esineb endiste voodi- või saanitekkide kasutamist seinavaibana?

43. Millal tulid kasutusele seinapeeglid? Kust neid saadi? Millised olid peegliraamid?

Märkus: Viimaste küsimuste puhul, eriti alates nr. 37 ära märkida, missugustes peredes (suurtalu, väiketalu jne.) võeti need uuendused esmalt tarvitusele!

Rehest lahusolevad elumajad.

44. Millal hakati Teie ümbruskonnas ehitama rehest lahusolevaid elumaju (XIX saj. II poolel või alles XX saj. algul?) Millistel taludel olid esimesed sellised elumajad (suur-, keskmiktalu jne.)?

45. Mitu tuba (kambrit) oli sellisel elumajal? Kas tunti nimetust kammer või tuba?

46. Milliseks otstarbeks iga tuba (kambrit) kasutati ja kuidas neid nimetati (söögituba, magamistuba, peretuba, külalis-tetuba, saal, teenijatetuba jne.)?

47. Joonistage mõne konkreetse elumaja skeem, millel oleks märgitud kõikide ruumide kohapealsed nimetused. Märkige skeemile ka tubades ja köögis olev sisustus, eriti silmas pidades söögilaua ja voodite asukohta. Kui ajajooksul on olnud ruumijaotuses või sisustuse paigutuses erinevusi, siis tehke mitu skeemi!

48. Kui palju uusi elamuid on Teie ümbruskonda ehitatud kolhoosipäevil?

49. Joonistage kolhoosipäevil ehitatud elamute skeeme, märkides sinna söögilaua, kappide, voodite jne. asukohad. Milles kasutatakse üksikuid tubasid ja kuidas neid nimetatakse?

Valgustus.

50. Millal kasutati Teie ümbruskonnas veel viimati peeru (pirru) tuld? Kuhu asetati peerg (ahjuprao vahele, tulejalga)? Kuidas nimetati tulejalga (peeruhoidja, pillak)? Millised olid tulejalad? Joonistage neid! Kes hoolitses peerutule eest (lapsed, vanad, mehed)?

51. Kas sõe jaoks oli eriline kausike? Kuidas seda nimetati?

52. Millistel puhkudel kasutati küünlaid? Kuhu asetati küünlad (küünlajalga, -lühtrisse)? Kas küünlajalad (-lühtrid) valmistati kodus või lasti teha ja kellel? Kas need olid puust või tunti ka metallist valmistatud? Joonistage küünlajalgu!

53. Millal osteti esimesed lambid? Kust neid saadi? Millised need olid, kuidas neid nimetati?

54. Millal tulid kasutusele klaasiga lambid? Kust neid saadi? Millal kasutati lambivalgust, kas igapäevase töö juures või ainult pidulikel juhtudel?

55. Millal seati sisse elektrivalgustus? Kelle kulul see toimus (elanike, kolhoosi)? Kas elektrivalgustus on Teie külas kõigis majapidamistes, ka keskusest eemalasuvais?

56. Kas elekter saadakse kohalikust jõuallikast (veski, tšööstus) või mujalt ja kust nimelt?

H. Heidemanni nim. trk., V 60. 4667. 500 MB 04755.